

Ikkunat auki maailmaan!

Pia Koivunen: *Rauhanuskovaiset. Suomalaiset maailman nuorisofestivaaleilla 1940–1950-luvuilla*. SKS 2021.

Kylmän sodan ja kahtiajakautuneen maailman aikaan liittyivät kansainväliset nuorisofestivaalit, joita alettiin järjestää 1940-luvulta lähtien. Pääsääntöisesti festivaalit toteutettiin sosialistissa maissa, mutta kahdesti sosialistisen leirin ulkopuolellakin. Wienin (1959) jälkeen Suomi sai kunnian olla isäntämaana vuonna 1962, jolloin festivaalit pidettiin Helsingissä.

Itse asiassa festivaaleja järjestetään edelleen, mutta niiden alueellinen painopiste on siirtynyt kylmän sodan päättymisen ja kommunismin romahtamisen jälkeen Afrikkaan ja Latinalaiseen Amerikkaan. Toistaiseksi viimeiset, Putinin Venäjän propagandatilaisuudeksi muotoutuneet Sotšin festivaalit (2017) tekivät Venäjän ja Demokraattisen nuorison maailmanliiton (WFDY) välit jännitteiseksi. Tämän johdosta epävarmuus lepää festivaalien jatkumisen yllä.

Tohtori ja yliopistonlehtori Pia Koivunen on tarkastellut jo aiemmissa tutkimuksissaan kansainvälisiä nuorisofestivaaleja ja työläisnuorten toimintaa. Aiempien tutkimusteemojensa hengessä hän ottaa tuoreimmassa teoksessaan tarkasteltavaksi, ”keitä nuorisofestivaaleille matkanneet suomalaiset olivat”, mistä he saivat innostuksen lähteä ja miten he kivat festivaalit omalta kohdaltaan.

Koivunen on käyttänyt lähteinä festivaaleille osallistuneiden haastatteluja, päiväkirjoja, muistelmia ja asianmukaista arkistoaineistoa.

Tekijä on päätenyt jäsentämään kirjan eräänlaisen festivaalimatkan kronologian hengessä. Ensin tarkasteltavaksi otetaan ajatukset, motiivit ja tunteet, jotka edelsivät matkalle lähtemistä. Tämän jälkeen kuvataan festivaalien tapahtumia ja tunnelmaa. Lopuksi tutkimuksen keskiöön nostetaan itse nuorisofestivaalit, niihin liittynyt politiikka ja festivaalikoemuksen vaikutukset. Aivan aluksi Koivunen valottaa nuorisofestivaalien asemaa ja niihin kohdistunutta historian tutkimuksellista perinnettä huomioiden myös sen, miten festivaaleja on tarkasteltu aikaisemmassa tutkimuksessa.

Voimaannuttava kokemus

Esitetyn tutkimusasetelman hengessä kirjan keskiöön asetetaan kokenut ja muisteleva ihminen, joka on ollut aikoinaan mukana innokkaana osallistujana kansainvälisillä nuorisofestivaaleilla 1940- ja 1950-luvulla. Tutkimuksen kautta kuvataan, millainen oli tyypillinen ajan festivaalikävijä, miten hän sai tietoa tarjolla olleista festivaaleista, miksi hän halusi lähteä festivaaleille ja mitä hänen oli tehtävä päästäkseen mukaan festivaaliretkikuntaan. Yhtä lailla kuvatuksi tulee se, millaisia sisältöjä itse festivaalit tarjosivat hänelle ja mitä ne merkitsivät hänelle oman sosiaaliryhmänsä jäsenenä.

Kuvaukset festivaalimatkaan motiiveista ja matkalla koetuista asioista tuntuvat ajallista taustaa vasten ymmärrettäviltä – tämän hetken näkökulmasta jopa koskettavilta. On selvää, että rajoittuneiden matkustusmahdollisuuksien ajassa tilaisuus päästä edulliselle ulkomaanmatkalle toimi merkittävänä houkuttimena. Koivusen mukaan festivaalimatkojen tarjoama turismisisältö olisikin tullut osallistujille vähitellen tärkeämmäksi varsinaisiin edustustehtäviin verrattuna. Vasemmistolaisen ja työväenluokkaisen taustan johdos-

ta nuoren oppisivistys oli jäänyt usein kansakoulun varaan. Täältä pohjalta hän ei hallinnut vieraita kieliä ja oli usein vilpittömästi hämmästyneenä, kun festivaaleilla ei pärjännytkään suomen kielellä. Monen olettamuksensa oli ollut, että sillä kyllä selviäisi.

Festivaalien aineellinen anti koettiin runsaana ja merkityksellisenä. Nykyisen elintason ajassa elävän ihmisen saattaa olla vaikea sisäistää sitä, miten suomalaiset festivaaleilla kävijät iskivät silmänsä puitteiden loistokkuuteen, värikkyyteen ja yltäkylläisyyteen. Ruokaan kiinnitettiin yhtä lailla huomiota. Mutta katse ei olisi kiinnittynyt näihin asioihin, ellei taustalla olisi ollut oma jokapäiväinen elämä jälleenrakennusajan Suomen aineellisessa niukkuudessa ja harmaudessa. Koivusen mukaan kriittisyys festivaaleja kohtaan olisi alkanut lisääntyä meillä vasta 1960- ja 1970-luvuilla, kun uusi vasemmistolaiskukupolvi oli tottunut jo aineellisesti parempiin puitteisiin, kuin sitä edeltänyt jälleenrakennuksen sukupolvi.

Tutkimuksessa tulee ilmi, miten festivaalien henkinen anti koettiin yhtä lailla laaja-alaisena ja sisälökökäänä, vaikka tiettyjä tylsyyden ja pitkästyksenkin hetkiäkin saattoi tulla toisinaan. Tutkimuksessa tarkastellulla ajanjaksolla festivaaliosallistuminen oli marginaalista vasemmistolaisnuorten toimintaa, jossa koettiin matkalle lähteväksi porukoita, jotka olivat saatavissa. Silti Koivusen mukaan suomalaisten delegaatiot olisivat olleet väkilukuun suhteutettuna suurimpia, kun vertailtavaksi otetaan kaikki osallistujamaat.

Tästä huolimatta suomalaiset eivät esittäneet kovin näkyvää ja aktiivista osaa itse festivaaleilla. Osasyynä saattoi olla toki koulutuksen ja kielitaidon vähäisyys, mutta tekijän katsannossa suomalaisilla ei olisi ollut tarvetta kommunismin poliittiseen problematointiin. Vallinneessa tilanteessa uskottiin Neuvostoliiton malleilla määriteltyyn ”puhdasoppisuuteen”. Kun ihmisellä on tunne oi-

keasta aatteesta, hänellä ei ole tarvetta ruveta kyseenalaistamaan sitä. Tässä suhteessa suomalaiset erosivat esimerkiksi briteistä ja puolalaisista.

Tähän nähden on huomionarvoista ja ymmärrettävääkin, ettei Koivunen silti halua esittää suomalaisia 1940- ja 1950-luvun festivaalikävijöitä pelkästään propagandan uhreina, vaan aktiivisina ja omaehtoisina toimijoina. Itse festivaaleihin osallistuminen kuvataan heidän kannaltaan myönteisenä ja voimaannuttavana tapahtumana. Sitä kautta he olisivat saaneet yhteisyyden lisäksi kokemuksen hyväksynnästä, jota heille ei tullut kotimaassa helposti osakseen. He joutuivat elämään väheksytyinä vasemmistolaisnuorina, jotka tulivat helposti pilkatuiksi.

Tuon aikuinen suomalainen yhteiskunta ja kulttuuri esitetään marginaalissa eläneiden vasemmistolaisnuorten kannalta varsin kylmänä osapuolena. Suomalainen lehdistö suhtautui yhtä lailla nuivasti nuorisofestivaaleihin noudattaen tässä länsieurooppalaista antikommunistista henkeä. Aika, jossa idänsuhteet ja sosialistisia maita kohtaan osoitettu kiinnostus saivat laajapohjaisempaa kaikuja, oli vielä kaukana edessäpäin.

Aliarvostettuja tapahtumia

Teksti tarjoaa pikanteja tietovälähdyksiä. Tuntuu veikeältä lukea, että suomalaisnuorten pariutuminen festivaalimatkojen kautta syntyneen tutustumisen myötä oli niin yleistä, että sen katsottiin jopa haittavan liiton toimintaa. Avioituttuaan he saattoivat nimittäin jättäytyä pois liiton toiminnasta. Palatessaan kotimaahansa he joutuivat pohtimaan erilaisia vastauskeinoja heitä heti odottamassa ollutta vastapropagandaa ja festivaalien vastaisia mielenilmauksia kohtaan.

Festivaalikävijöiden lisäksi Koivunen suuntaa huomiota itse nuorisofestivaaleihin ja niiden kehittymiseen. Hän tuo esiin selvästi, että jo ensimmäisissä Prahan nuorisofestivaaleissa (1947) orastanut

politisoituminen ilmeni pian myöhemmin järjestetyillä festivaaleilla. Nuorisofestivaalit muotoutuivat Neuvostoliiton propagandatilaisuuksiksi. On merkillepantavaa, että jopa suomalaiset vasemmistolaisnuoret kiinnittävät tähän huomiota 1957 Moskovassa järjestetyillä festivaaleilla. Propagandistisuus ei ole hämmästyttävää, koska Neuvostoliitto katsoi olevansa sosialistisen blokin johtava valtio, jonka tuli esiintyä asemansa mukaisesti. Virallisesti festivaaleilla puhuttiin rauhasta, ystävyydestä ja kaikkien kansojen rinnakkainelosta. Suurta yhteisyyttä toisten ikäistensä kanssa suomalaiset nuoret pääsivät toki kokemaankin festivaaleilla.

Tekijä on laatinut tutkimuksen, joka on kirjoitettu hyvin ja ymmärrettävällä kielellä. Esitystä eivät hallitse monimutkaiset teoria-asettelut, vaan ihmisten luoman ja kokemuksen todellisuuden tarkastelu menneisyyden vinkkelistä. Tässä yhteydessä on muistettu tietty lähdekriittikkikin. Koivunen haluaa nostaa festivaali-instituution esiin syrjäisyydestä, jossa se on ollut historiallisen tutkimuksen suhteen. Festivaalien merkitystä nuorison tapahtumana ei pitäisikään ehkä väheksyä, sillä nuorisofestivaaleille on osallistunut yksistään jo tuhansia suomalaisia nuoria.

Vastaavassa hengessä Koivunen pyrkii nostamaan esiin myös Helsingissä vuonna 1962 järjestetyt nuorisofestivaalit. Hänen mukaansa ne olivat silloisella mittapuulla megaluokan kansainvälinen tapahtuma. Siitä huolimatta festivaalit eivät ole päässeet kansallisten merkkitapahtumien kaanoniin, esimerkiksi 10 vuotta aiemmin samassa kaupungissa järjestettyjen olympiakisojen tapaan.

Syyt saattavat löytyä siitä, että festivaaleja järjestänyt piiri oli pieni, eikä vasemmistolaisuus ollut ehtinyt nousta vielä yhteiseksi poliittiseksi sukupolvikokemukseksi ajan nuorille. Löytyisikö syykenties siitäkin, että festivaalit sisältöineen on helppo liittää niin sanottuun suomettuneisuuden aikaan, joka saattaa tuntua tällä het-

kellä vielä kansallisesti kiusalliselta historian tutkimuksen kohteelta? Koivusen mukaan kyseinen tapahtuma toimi joka tapauksessa henkisenä vedenjakajana suhtautumisessa sekä Neuvostoliittoon että festivaali-instituution. Molempiin alettiin suhtautua tämän jälkeen myönteisemmin.

Näkökulma ulottuu tämän jälkeen vielä hivenen 1960-luvulta meidän päiviimme asti järjestettyihin festivaaleihin. Tekijä tarkastelee hiukan niitäkin, vaikka ne eivät edusta enää varsinaista tutkimus-aluetta. Tekstissä tulee muun muassa esiin, että Sielun Veljet ja Peer Günt olivat ensimmäisiä ulkomaalaisia rockbändejä, jotka esiintyivät suljetuissa diktatuureissa 1980-luvulla järjestetyillä festivaaleilla. Tässä yhteydessä voi myös todeta, että 1960-luvulta 1980-luvulle ulottuneella ajanjaksolla festivaaleilla käyneet suomalaiset ovat halunneet olla varsin hiljaa asiasta. Heille kokemus on tuntunut myöhemmän ajan valossa kiusalliselta, kun festivaaleilla on oltu mukana suomettuneisuuden aikana. Tässä suhteessa he eivät jaa samaa osallistumisylpeyttä, kuin heitä edeltänyt sukupolvi.

Koivusen kirjoittamassa tekstissä kuvat ja suorat sitaattit muisteluista sekä päiväkirjoista tukevat hyvin tutkimuksellista kerrontaa. Mikäli jotain kriittistä haluaisi sanoa, niin ehkä tiettyä visuaalisuutta olisi voinut olla mukana vieläkin enemmän kuvilla festivaalien ohjelmalehtisistä. Itse festivaalit olisivat havainnollistuneet myös tekstissä esitetyillä suorilla festivaalien ohjelmilla ja aikatauluilla, joista olisi ilmennyt, mitä missäkin on tapahtunut milloinkin.

Tutkimuksen pyrkimyksenä on nostaa nuorisofestivaalien historiallinen olemus näkyvämmälle sijalle marginaalistaan. Aika näyttää, tuleeko Koivusen teos saamaan tutkimuksellisia seuraajia, jotka tarkastelisivat samaa aihepiiriä. Tutkimus sopii joka tapauksessa hyvin ja luontevasti linjaan, jossa perinteisen valtiollispoliittisen ja ”maskuliinisen” historian lisäk-

si huomiota on ruvettu kiinnittämään naisiin, vähemmistöryhmiin sekä muihin tekijöihin ja rakenteisiin, jotka ovat ohjanneet tapahtumien kulkua ja jättäneet merkkejään historiaan.

AKI ALANKO

Kirjoittaja on filosofian maisteri ja historiaan erikoistunut freelance-kriitikko ja -toimittaja.